

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ МІСЦЕ У СИСТЕМІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

В.А. КУЧИНСЬКИЙ

к.е.н, доцент кафедри економіки бізнесу

Національний технічний університет «ХПІ» (м.Харків)

Р.О. ПОБЕРЕЖНИЙ

к.е.н, доцент кафедри економіки бізнесу

Національний технічний університет «ХПІ» (м.Харків)

П.Г. ПЕРЕРВА

д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки бізнесу

Національний технічний університет «ХПІ» (м.Харків)

Цифрові технології захоплюють дедалі ширше коло суспільних відносин, включаючи юридичні та цивільно-правові. Слова «ми живемо у цифрову епоху» вже давно не просто слова. Цифрові відносини – це реальність, за якою законодавство, як правило, не встигає. А якщо законодавець намагається цю сферу врегулювати, то це часто відбувається за принципом «хотіли як краще, а вийшло як завжди». Тим часом у науковому співтоваристві питання адаптації правового регулювання до нової цифрової реальності активно обговорюються. Цифрові об'єкти – це програми для обчислювальних машин, бази даних, інтернет-сайти, мультимедійні продукти. Очевидні перспективи розвитку цифрової сфери як у локальних, і у глобальних проектах. Як приклад можна навести використання технології блокчейн, що вже здійснюється в Україні. Деякі автори, говорячи про цифрові об'єкти, проводять аналогію з криптовалютою, оперуючи терміном «цифровий товар».

Тому дуже важливим та актуальним, на наш погляд, є виявлення проблем, пов'язаних з цивільно-правовим статусом об'єкта, що називається цифровим твором, та спроба відповісти на питання про те, чи є об'єктом цивільних відносин, чи входить він у сферу інтелектуальної власності, яке його місце у системі інших об'єктів.

Твір може бути в особливому метафізичному просторі, в якому він також здатний видозмінюватися під впливом різних технологічних можливостей. Конструкція «цифровий твір» стала реальністю, але однозначна відповідь на питання про те, що це таке і який його правовий режим, у доктрині відсутня. Відповіді вимагають такі проблемні напрямки досліджень.

1. Потребує уточнення термінологія – якщо ми використовуємо конструкцію «цифровий твір», то, напевно, необхідно уточнити звичний термін «твір» – говорити «стандартний», або «традиційний», твір, або в порядку уточнення термінології доцільно встановити, що під твором ми розумітимемо традиційний об'єкт нематеріального характеру, а під цифровим твором – цей об'єкт, виражений у особливій формі із застосуванням спеціальних технологій.

2. Чи потрібна згода автора на використання виразу твору у цифровій формі, і як назвати цей процес? Можливі кілька варіантів – цифрування, оцифровування, цифровизація. На наш погляд, на цьому етапі розвитку відносин ці терміни можна використовувати як синоніми. У цьому слід враховувати, що процес перекладу твори на цифрову форму можливо має ознаки творчого процесу.

3. Проблем видається вирішення питання про те, чи підлягає застосуванню щодо цифрового твору режим вичерпання прав?

4. Чи можна взагалі вважати, що цифровий твір – це твір, чи це лише один із способів відтворення твору?

5. Чи слід диференціювати цифрову та мережеву форми? Якщо на це запитання позитивно, необхідно буде відрізнити цифрові і мережеві твори. Цифрова форма передбачає деякі події, зокрема творчого характеру, а мережева – просто розміщення об'єкта Інтернету.

6. Як визначити деякі об'єкти, наприклад комп'ютерні ігри? Зазначимо, що існуюча в інтелектуальній середовищі доктрина використовує термін «мультимедійний продукт», діюча практика частіше всього відносить цей продукт до комп'ютерних ігор як до програми для електронно-обчислювальних машин, але при цьому неясно – чи взагалі є комп'ютерна гра твором?

Однозначно відповісти складно через те, що комп'ютерна гра – якийсь аналог дії, життя, у своїй нерідко у ній є елемент зворотний зв'язок, коли поведінка гравця впливає подальший розвиток гри. Як приклад можна навести ще один мультимедійний продукт, який назвати грою навряд чи вдасться. Йдеться про так званий віртуальний цвинтар, суть ідеї якого полягає в наступному. Після смерті людини його сторінки в соціальних мережах не знищуються і не закриваються, а переносяться (платно або безкоштовно) на особливий віртуальний майданчик – цвинтар, куди можна зайти, покласти квіти (віртуальні), поділитися фотографіями померлого та спогадами про нього, послухати чи додати його улюблену музику, поговорити про нього, при цьому будуть відображатися всі відвідування та дії на сторінці, включаючи розміщення творів як раніше існували в цифровій (або мережній) формі, так і не існували.

7. Чи можна вважати цифровим твором те, що є сприймається тільки електронно-обчислювальними машинами, але не людиною?

Можлива постановка і інших питань, для відповіді на які потрібно знайти відповідну доктрину та практику. Вочевидь, з погляду теорії об'єктів цивільних правовідносин цифровий, чи мультимедійний твір є вкрай неоднозначним об'єктом. Відповідно до норм міжнародного права до об'єктів цивільних прав відносяться речі, включаючи готівку та документарні цінні папери, інше майно, у тому числі безготівкові кошти, бездокументарні цінні папери, майнові права; результати робіт та надання послуг; результати інтелектуальної діяльності, що охороняються, і прирівняні до них засоби індивідуалізації (інтелектуальна власність); нематеріальні блага. Звісно ж, що з урахуванням різноманітності результатів інтелектуальної діяльності слід уточнити даний підхід і вважати, що об'єктом є не сам результат діяльності, а права на нього. Інакше висловлюючись, об'єктом, наприклад, ліцензійного договору, яким надаються права використовувати твір, являється не сам твір, а виняткові (майнові) права його використання.

Розглянемо деякі особливості, властиві цифровим творам:

а) чисельна природа - вираз у вигляді послідовності цифр, що кодує певні параметри. При цьому важливо, якою програмою і технічним пристроєм цифровий твір повинен бути відкритий - тут проявляється залежність від техніки, з використанням якої відтворюється цей твір;

б) відірваність від носія – виражений у цифровій формі твір не пов'язаний з тим матеріальним об'єктом (наприклад, комп'ютером) або нематеріальним об'єктом (наприклад, комп'ютерна програма), за допомогою яких цифровий твір з'явився. Відірваність виявляється в тому, що доступ до цифрового твору може бути отриманий за допомогою використання і інших об'єктів, а не тільки тих, які брали участь у його створенні;

в) редагованість – максимально проста та доступна. Це означає, що як сам автор, так і інші особи (у тому числі невстановлені) можуть внести зміни в певний твір, що згодом може бути дуже складно довести або практично неможливо довести;

г) зникненність (ця властивість тісно пов'язана з попереднім) – можливість повного видалення твору, зокрема, без відома автора. Властивості редагування та зникнення цифрового твору роблять дуже актуальною ідею створення каталогу (реєстру) цифрових творів. У наукових публікаціях зазначається, що з метою реєстру можна використовувати технологію блокчейн – інтерактивність, тобто. можливість внесення контрольованих чи частково контрольованих змін як за бажанням автора, так і невстановлених суб'єктів;

д) розповсюджуваність без втрати якості та, як наслідок, – стирання різниці між оригіналом та копією. В результаті поняття «справжність твору» втрачає свою практичну значимість;

е) можливість існування тільки у віртуальних рамках. Деякі об'єкти можуть не мати аналогів в матеріальному світі. Ті об'єкти, які втрачають матеріальний аналог, можуть продовжувати існування виключно у цифровому вигляді;

ж) відмова від стереотипів презентації - звичні місця сприйняття творів (галереї, концертні зали) деактуалізуються. Стають можливими, наприклад,

цифрові виставки творів (як тих, що мають, так і не мають матеріальної форми, тобто спочатку створених у цифровому форматі);

з) переважання цифрового твору над матеріальними об'єктами.

З урахуванням названих особливостей, кожна з яких впливає на кваліфікацію користувача та складність цифрового твору, відповіді на питання про правову природу цифрового твору як об'єкта поки що однозначно неможливо.

На наш погляд, у контексті звичайного традиційного твору доцільно вважати об'єктом цивільних правовідносин саме права на використання твору, а в контексті цифрового – самий цифровий твір. Цей висновок обумовлений сутнісними особливостями цифрового твору і, безумовно, потребує подальшого осмислення. Зі сказаного випливає, що цифровий твір може бути названий похідним твором, на створення якого необхідна згода автора, так само як і на внесення до нього будь-яких змін.

Література

1. Телюкина М.В. Цифровое произведение как объект гражданских прав // *Право будущего: Интеллектуальная собственность, инновации, Интернет*. 2018. №1. С.70-76
2. Ткаченко И.Ю. Проблемы развития цифровых технологий // *Российский внешнеэкономический вестник*. 2018. №9. С.76-87.
3. Kobieliava T.O., Pererva P.G., Kuchinskyi V.A., Garmash S.V., Danko, T.V. Ensuring the Sustainable Development of an Industrial Enterprise on the Principle of Compliance-Safety // *Studies of Applied Economics. Spec. Iss.: Innovation in the Economy and Society of the Digital Age*. 2021. Vol. 39, № 5. 11 p.
4. Кобелева Т.О. Методичні засади моніторингу кон'юнктури ринку асинхронних електродвигунів // *Управління розвитком*. Харків: ХНЕУ. 2011. № 4. С. 258-260.
5. Товажнянский В.Л., Перерва П.Г., Кобелева Т.А. Попередження кризових явищ на підприємстві засобами санації та реструктуризації // *Вісник НТУ "ХПІ"*: зб. наук. пр. Харків : НТУ "ХПІ", 2015. № 60 (1169). С. 78-81.
6. Гончарова Н.П., Перерва П.Г., Яковлев А.И. Маркетинг инновационного процесса. К.: ВИРА-Р, 1998. 267с.

7. Гладенко И.В. Мониторинг производственно-коммерческой деятельности промышленного предприятия / И.В.Гладенко, П.Г.Перерва, В.Л.Товажнянский, Т.А.Кобелева // *Вісник НТУ «ХПИ»*. 2009. № 36-1. С. 12-22.
8. Pererva P. Antikrizisnyy monitoring of finansovo-ekonomicheskikh indexes of work of enterprise / P.Pererva, V.Tovazhnyanskiy, T.Kobeleva, I.Gladenko// *Business Studies*.- Miskolc : Miskolc University Press.- 2010.- Volume 7.- Number 2.- S. 171-183.
9. Tkachova, N.P, Pererva P.G., Kobieliyeva, T. O. Investigation of the role of venture companies in the early stages of the product life cycle // *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 2 (10), ч.2. С. 144-149.
10. Tkachov M.M., Pererva P.G., Kobieliyeva T.O., Tkachova, N.P., Diachenko T.A. Management of relations with enterprise stakeholders based on value approach // *Problems and Perspectives in Management*. 2021. Vol. 19, Iss. 1. P. 24-38.
11. Kosenko O.P., Kobieliyeva T.O., Tkacheva N.P. Monitoring the commercial potential of intellectual property // *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. №1, ч.2. С.140-145.
12. Kocziszky G., Kobieliyeva T.O., Pererva P.G., Veres Somosi M. Compliance program. Kharkov-Miskolc : NTU «KhPI». 2019. 689 p.
13. Перерва П.Г. Практический маркетинг. Вып. 4. Исследование рынка промышленной продукции. М.: НПО «РИМ», 1991. 96 с.
14. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. 668 p.
15. Перерва П.Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві // Навч.посібник для інж.-техн.вузів. Харків: «Основа», 1993. 288с.
16. Перерва П.Г. Практический маркетинг. Вып. 2. Маркетинг на промышленном предприятии. - М.: НПО «РИМ», 1991. - 80 с.
17. Pererva P.G., Tkachev M.M., Kobieliyeva T.O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8), ч.2. С.240-246.
18. Грабченко А.И., Смолоник Р.Ф., Перерва П.Г. Основы маркетинга высоких технологий: Учебное пособие, Харьков: ХГПУ, 1999.- 242с.

19. Перерва П.Г. Самомаркетинг менеджера и бизнесмена. Ростов н/Д: Феникс, 2003. 592 с.
20. Romanchik, T.V., Kobeleva, T.O., Pererva, P.G. Compliance as a factor of innovative development of the enterprise. *Bulletin of NTU "KhPI": Economic Sciences Series*, 2018, №1, P.205-220.
21. Перерва П.Г. Комплаенс-программа промышленного предприятия: сущность и задачи // *Вісник НТУ "ХПІ"*. Харків : НТУ "ХПІ", 2017. № 24. С. 153-158.
22. Кобелева Т.О. Методичні засади моніторингу кон'юнктури ринку асинхронних електродвигунів // *Управління розвитком*. Харків: ХНЕУ. 2011. № 4. С. 258-260.
23. Kuchynskiy, V., Pererva, P. Digitization of personnel management processes // *Actual problems of modern science: monograph / ed.: S. Matiukh [et al.]*. – Bydgoszcz: *Bydgoszcz University of Science and Technology*, 2021. P.275-285.
24. Maksymenko, Ya., Sokol, K., Pererva, P.G. Marketing prerequisites for entering the enterprise in the international market of information technologies // *Marketing and digital technologies*. 2020/ Vol. 4, No. 3. P.13-22.
25. Martynenko, A., Pererva, P. Formation of comparable prices for innovative products for the period of their life cycle. *Scientific Journal of Bielsko-Biala School of Finance and Law*, 24(3), 2020/ P.9-14.
26. Tkachev, M., Pererva, P., Kobieliyeva, T., Tkacheva N. Modeling the marketing characteristics of market capacity for electrical automation // *Marketing and Management of Innovations*. 2017. № 4. С. 67-74.